

سازوکارهای تحقق مولفه شفافیت در سازمان تعزیرات در چارچوب حکمرانی خوب

انججوی دکتری حقوق عمومی، گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه
زاداسلامی، نجف آباد، ایران

عباس رضوی

گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

فرامرز عطریان *

استادیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد میناب، میناب، ایران

یاسر روستایی حسین آبادی

چکیده

حکمرانی خوب گفتمان جدیدی است که با مؤلفه هایی مانند قانونمندی، مشارکت، مسئولیت پذیری، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی تعریف می شود در بین مؤلفه های حکمرانی مطلوب، شفافیت از جمله مهمترین ارکان دستیابی به حکمرانی مطلوب محسوب می شود. زیرا جامعه این امکان را دارد تا در یک فضای شفاف و با اشراف بر وضعیت تصمیم بگیرد. همچنین در این فضا، چرایی و چگونگی تصمیمات متخذه نشان داده می شود. در این راستا موضوع این مقاله، سازوکارهای تحقق مولفه شفافیت در سازمان تعزیرات در چارچوب حکمرانی خوب است. بنابراین پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سؤال است که تحقق شفافیت در سازمان تعزیرات حکومتی مبتنی بر چه سازوکارهایی است و چه چالش هایی در این راستا مطرح می باشد؟ نتایج تحقیق در این باره نشان می دهد که سازوکارهای سازمان تعزیرات در راستای شفافیت مشتمل بر گردش آزاد اطلاعات، پاسخگویی و بهره مندی از ابزارهای دولت الکترونیک می باشد. همچنین فقدان آیین دادرسی ویژه رسیدگی در سازمان تعزیرات، تداخل صلاحیتها بین سازمان تعزیرات حکومتی و سایر مراجع قضایی و ابهامات و خلاءهای تقنینی از جمله مهم ترین چالش های مورد نظر در این زمینه می باشد. روش تحقیق در این مقاله، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی است و داده ها به شکل کتابخانه ای گردآوری شده است.

کلیدواژه: سازمان تعزیرات، شفافیت، حکمرانی مطلوب، دولت الکترونیک، چرخش آزاد اطلاعات.

* نویسنده مسئول: atrian.f.1001@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۶

The Islamic Revolution Approach Quarterly

Vol. 18, No.67, Summer 2024, P 3-18

rahyaftjournal.ir

The mechanisms of realizing the transparency component in the penal organization in the framework of good governance

- Abbas Razavi** | PhD student in Public Law, Department of Law, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran
- Faramarz Atrian** * | Department of Law, Najaf Abad Branch, Islamic Azad University, Najaf Abad, Iran
- Yasser Roostaei Hosseinabadi** | Assistant Professor, Department of Law, Islamic Azad University, Minab Branch, Minab, Iran

Abstract

Good governance is a new discourse that is defined by components such as legality, participation, accountability, effectiveness and efficiency. Among the components of good governance, transparency is considered one of the most important elements to achieve good governance. Because society has this possibility. to decide on the situation in a transparent and noble atmosphere. Also, in this space, why and how the decisions are made are shown. The current research seeks to answer the question that the realization of transparency in the government penal organization is based on what mechanisms and what challenges are raised in this regard? The results of the research in this regard show that the mechanisms of the penal organization in line with transparency include the free circulation of information, accountability and the use of electronic government tools. Also, the lack of a special procedure for proceedings in the Penalty Organization, the overlapping of jurisdictions between the

* Corresponding Author: atrian.f.1001@gmail.com

How to Cite: Razavi, A., Atrian, F., Roostaei Hosseinabadi, Y (2024). The mechanisms of realizing the transparency component in the penal organization in the framework of good governance, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 17(67), 3-18.

Received: 25/05/2024

Accepted: 28/10/2023

Governmental Penalty Organization and other judicial authorities, and legal ambiguities and loopholes are among the most important challenges in this field.

Introduction

The government penal organization in Iran is a quasi-judicial institution that is structurally under the executive branch and basically plays an important role in the discussion of government interference in the market. Considering that the World Bank has introduced six indicators for good governance, these six indicators include: 1- The right to comment and respond; 2- Political stability and dealing with violence; 3- efficiency and effectiveness of the government; 4- quality of regulations; 5- The rule of law and 6- Controlling corruption. Asthar is one of these indicators in the scope of a part of the body of a government, and not only the government, but also the legislative and judicial powers have an influence in achieving these indicators. Of course, governance elements can play a significant role in reducing economic corruption, market problems, financial disturbances, etc. When the private sector and civil society are weakened, job creation and competition for political power will be at serious risk, and then lack of motivation will become common among the elites and brain drain will occur. In this situation, not only the people will suffer, but the government and the government will also suffer from this deficiency, considering these important transparency mechanisms and the challenges facing the Punishment Organization as one of the important organizations in the governing body of the Islamic Republic of Iran, which has multiple relationships. And multi-dimensional with favorable governance components is very important

Discussion and conclusion

Transparency is known as one of the most important essential components of good governance, which has been examined from two perspectives, the state of free circulation of information and electronic government in the government penal organization, in order to achieve the goals of transparency, various executive and practical solutions have been proposed. Among them is "guaranteeing the right of access to information for citizens". During the last few decades, most countries have officially accepted the right to access information. In this regard, since July 2016, with the aim of free access of all citizens to the information of public institutions as well as those private institutions that are engaged in providing public services, the "Secretariat of the Commission for Publication and Free Access to Information" system has started to operate. Considering this, based on the information contained in this system, despite the fact that some organizations and institutions have not yet joined this system, fortunately, the Government Punishment Organization is one of the organizations that is a member of this

system, and relevant information in this field is accessible. Regarding the status of the State Penitentiary Organization in terms of the establishment of electronic government, it should first be noted that electronic government, as one of the main tools for creating and expanding transparency in the public sector, can be an effective tool in reducing corruption. Generally, the State Penitentiary Organization operates in the context of electronic government slow and the most important part that is related to the issue of electronic government is the filing of public complaints in a system called 135.

Summary

Considering that the government penal organization is one of the most important organizations in charge of the issue of corruption, it is necessary that due to the effective role of transparency in anti-corruption, this matter should be seriously considered in the penal organization, because there is a direct connection between the lack of transparency and There is serious corruption. The studies conducted regarding the evaluation of the state of compliance with the elements of transparency in the government penal organization show that the two main elements of transparency, i.e. the free flow of information and electronic government, have been relatively and acceptably observed and implemented in this organization. is However, the existence of basic challenges can face the realization of transparency in this organization with important obstacles and problems. The investigations carried out in this field show that the most important challenges that can be raised in order to realize transparency in the penal organization are in The area of problems and defects on the structural position of the government penal organization and legislative issues and challenges and the lack of special procedures for handling in the penal organization.

Keywords: Penal Organization, Transparency, Good Governance, Electronic Government, Free Circulation of Information.

مقدمه

سازمان تعزیرات حکومتی در ایران به عنوان نهادی شبه قضایی است که از نظر ساختاری زیر مجموعه قوه مجریه بوده و اساساً نقش مهمی در بحث دخالت دولت در بازار دارد. از ابتدای قرن بیستم تا دهه ۱۹۷۰ میلادی، در پی ضعف اقتصاد سرمایه داری در برآوردن رفاه اجتماعی و همچنین نشانه های شکست بازار، «الگوی توسعه مبتنی بر دولت»، به اصلی ترین خط مشی بسیاری از اقتصادهای جهان تبدیل شد و دیدگاه‌ها و نظام های دولت مدار و دولت محور به اشکال مختلف نمایان شدند. (میدری، ۱۳۸۳: ۲۵۹) دوره ابتدایی سیاست گذاری توسعه اقتصادی پس از اتمام جنگ جهانی دوم آغاز شده و تا پایان دهه ۱۹۷۰ میلادی ادامه دارد. این دوران هم‌زمان با بازسازی خرابی های جنگ در اروپا بود و از سویی تجربه رکود بزرگ ۱۹۲۹ را نیز در سابقه داشت غالب نظریه پردازان و سیاستگذاران معتقد به دولت بزرگی بودند که زمام امور را در اختیار بگیرد و شرکت های دولتی مانند «قهرمانان ملی» تصور می شدند. در ممالک در حال توسعه نیز بر این پایه استدلال می شد که چون بخش خصوصی توان و سرمایه لازم برای «بسیج توسعه» را در اختیار ندارد پس دولت می تواند به وسیله شرکت های دولتی، منابع لازم را تجهیز کند. نظریه های اقتصادی کنیزی نیز دولت را عامل تصحیح کننده شکست بازار معرفی می کردند که با طرح های عمرانی دولتی و مزایای مقیاس حاصل شده از آن، فرایند توسعه را سرعت می داد. (خیرخواهان، ۱۳۸۳: ۲۷)

در صورتی که شعار دوره نخست را «دولت، موتور توسعه» بنامیم و دومین دوره را «دولت کوچک» محسوب کنیم، شعار سومین دوره را باید «حکمرانی مطلوب» در نظر گرفت. منظور از حکمرانی خوب یا حکمرانی مطلوب، «اعمال قدرت اقتصادی، سیاسی و اداری بر اساس قانون، پاسخگویی و اثربخشی» است. (خیرخواهان، ۱۳۸۳: ۲۸). بانک جهانی شش شاخص را برای حکمرانی مطلوب معرفی نموده است این شش شاخص شامل:

- ۱- حق اظهار نظر و پاسخگویی؛
- ۲- ثبات سیاسی و مقابله با خشونت؛
- ۳- کارایی و اثربخشی دولت؛
- ۴- کیفیت مقررات؛
- ۵- حاکمیت قانون و
- ۶- کنترل فساد است. (مرادی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۲) هر یک از این شاخص ها در حیطه بخشی از بدنه یک حاکمیت است و نه تنها دولت بلکه قوای مقننه و قضاییه نیز در نیل به این شاخص ها تأثیر گذارند. با این حال صرف نظر از اهمیت بالای اقدامات قوه قضاییه در حوزه برخی شاخص ها از جمله حاکمیت قانون و کنترل فساد؛ نهادهای شبه قضایی زیرمجموعه قوه مجریه نیز در این

خصوصاً از اهمیت بالایی برخوردار بوده و می‌توانند در این زمینه اثرگذاری مطلوبی داشته باشند. از جمله این نهادها «سازمان تعزیرات حکومتی» است که یکی از نهادهای اداری وابسته به قوه مجریه است و زیر نظر وزیر دادگستری به موجب آیین نامه «سازمان تعزیرات حکومتی» مصوب ۱۳۷۳/۸/۲ هیئت دولت و با هدف رسیدگی و صدور حکم در خصوص تخلفات موضوع قانون تعزیرات، تشکیل شده است (شجیعی گیسور، ۱۳۸۴: ۲۰۸).

«سازمان تعزیرات حکومتی» به عنوان مرجعی اختصاصی برای رسیدگی به تخلفات اقتصادی، در مفهوم عام، یک پدیده جدید و بدیع نبوده و از دوران صدر اسلام تا کنون با عناوین گوناگون در ممالک اسلامی وجود داشته است. در ایران پس از انقلاب و تقریباً در ابتدای دوران دفاع مقدس، موضوع تعزیرات حکومتی به مفهوم اخص کلمه برای جلوگیری از واقع شدن تخلفات متعدد که در حوزه مسائل اقتصادی در آن دوران واقع می‌شد؛ پایه ریزی گردید. بر این اساس در اوایل سال ۱۳۶۲ طبق درخواست نخست وزیر وقت از امام خمینی (ره) در مورد اجازه قیمت گذاری کالاها از سوی دولت و همچنین مبارزه با گرانیفروشی و مسائل مربوطه کسب تکلیف شد که اجازه این مهم توسط ایشان صادر گردید. در همین ارتباط و با نظارت وزارت کشور، کمیسیون‌های امور تعزیرات حکومتی ایجاد و به تمامی تخلف‌هایی که به هر نحو جنبه اقتصادی داشتند، رسیدگی می‌کرد. بعد از جنگ، امام خمینی (ره) طی ابلاغیه مکتوبی حق تعزیرات حکومتی را از دولت گرفت و مجمع تشخیص مصلحت نظام را موظف به تصمیم‌گیری در این ارتباط کردند. مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز در تاریخ ۶۷/۱۲/۲۳ با مصوب نمودن دو عنوان قانون «تعزیرات حکومتی و قانونی» و «تعزیرات حکومتی امور بهداشتی، درمانی»؛ کمیسیون‌های تحت نظارت وزارت کشور را مسئول رسیدگی به تخلفات بخش‌های دولتی و محاکم انقلاب را نیز مسئول رسیدگی به تخلفات واقع شده در بخش غیر دولتی تعیین نمودند که این رویه تا سال ۱۳۷۳ نیز تداوم داشت؛ با این حال به دلایلی همچون ضرورت کنترل دولت بر امور اقتصادی و لازم بودن هماهنگی مراجع قیمت گذاری و توزیع کالا و خدمات و البته اجرای مقررات و ضوابط مربوطه، با تصویب ماده واحده «قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی» مصوب ۷۳/۷/۱۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام، تمامی امور تعزیرات حکومتی در بخش‌های غیر دولتی و دولتی، رسیدگی و صدور حکم قطعی و اجرای آن به قوه مجریه محول شد تا بر اساس قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۶۷/۱۱/۲۳ در این خصوص اقدام نمایند (اسفندیاری مهنی، ۱۳۹۳: ۷۹).

مسئله مؤلفه های حکمرانی می تواند در کاهش مفاسد اقتصادی و مشکلات بازار و اختلالات مالی و... نقش بسزایی داشته باشد. هنگامی که بخش خصوصی و جامعه مدنی دچار ضعف گردند ایجاد شغل و رقابت برای کسب قدرت سیاسی در معرض خطر جدی قرار می گیرد و سپس بی انگیزگی در بین نخبگان متداول خواهد شد و فرار مغزها صورت خواهد گرفت. در این شرایط نه تنها مردم دچار نقصان خواهند شد بلکه دولت و حاکمیت نیز از این نقیصه متضرر خواهند شد (براتی، ۱۳۹۸: ۱۶) از این رو در پژوهش حاضر بر آن هستیم تا سازوکارهای شفافیت و چالش های فراروی سازمان تعزیرات به عنوان یکی از سازمان های مهم در بدنه حاکمیت جمهوری اسلامی ایران که ارتباط چند گانه و چند بعدی با مؤلفه های حکمرانی مطلوب دارد را مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم.

۱- سازوکارهای ایجاد شفافیت

در فرهنگ حقوقی بلك لا شفافیت به معنای صراحت، روشنی، عدم وجود تزویر و عدم تلاش برای پنهان نمودن اطلاعات مخرب آورده شده است (دریجانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۸۱) شفافیت نقطه مقابل پنهان کاری در تصمیم گیری است. پنهان کاری، امکان بروز فساد در تصمیم گیری را افزایش می دهد، حال آنکه شفافیت مانع از گسترش آن می شود. این معیار بر گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن و آگاهی مستمر شهروندان از روندهای موجود استوار است. حکمرانی خوب در صورتی تحقق می یابد که تمامی عملکرد کارگزاران از شفافیت بالایی برخوردار باشد. (امامی، ۱۳۹۵: ۳۵) در همین راستا سازوکارهای ایجاد شفافیت در قالب دو مکانیسم «چرخش آزاد اطلاعات» و «مشارکت و تمرکز زدایی» مورد واکاوی قرار می گیرد در ارتباط با چرخش آزاد اطلاعات باید در نظر داشت که در وضعیت عادی، اطلاعات خودبخود در دسترس افراد عادی قرار ندارد. و بر این مبنا که لازمه شفافیت، چرخش آزاد اطلاعات است؛ لازم است تا دولتها از مقررات و نهادها برای توسعه شفافیت بهره بگیرند. می توان شفافیت را با استفاده از امکانات رسانه ای مانند رادیو، تلویزیون، جراید و فضای مجازی توسعه داد. ضمن اینکه لازم است تا برای افزایش مشارکت شهروندان در ابراز علایق خود، و اخذ بازخورد، کانال های نهادی را نیز مورد توجه و بهره برداری در این زمینه قرار داد. آزادی مطبوعات و بیان مصادیقی از کارکرد مطلوب این نهادها است. در همین راستا نمونه های متعددی را از منظر حقوق تطبیقی باید مورد اشاره قرار داد به عنوان نمونه، قانون آزادی اطلاعات FOIA ایالات متحده آمریکا مصوب ۱۹۷۲ و قوانین مشابه

در برخی کشورها مانند مالزی، نامیبیا، آفریقای جنوبی، موزامبیک و... که در همین ارتباط به تصویب رسیده‌اند. (ضمیری؛ نصیری حامد، ۱۳۸۹: ۲۱۵)

بحث مهم دیگری که در خصوص مکانیسم چرخش آزاد اطلاعات باید بدان توجه داشت «دولت الکترونیک» است. دولت الکترونیک، به بهره‌مندی از تکنولوژی اطلاعات (IT) برای چرخه آزاد اطلاعات به منظور تسلط بر محدودیت‌های فیزیکی روشهای کاغذی و بایگانی‌های فیزیکی، همچنین بهره‌مندی از فناوری برای بالا بردن امکان دسترسی به اطلاعات توسط شهروندان و ارائه مطلوب خدمات دولتی به اشخاص تعریف شده است. حکمرانی الکترونیک صرفاً شامل پست الکترونیک، پایگاه اینترنتی یا خدمات رسانی در فضای مجازی و دسترسی الکترونیک به اطلاعات بخش دولتی و یا پرداخت‌های غیرحضوری الکترونیک نیست. بلکه مهمترین کارکرد متصوره در این خصوص به تغییر در چگونگی ارتباط دولت و شهروندان، و نیز شهروندان با یکدیگر مرتبط است. یک دولت الکترونیک به طرز واقعی این مجوز را برای شهروندان صادر می‌کند تا طی فرآیند تصمیم‌گیری، مشارکت داشته باشند و نیازها و وضعیت معیشتی و رفاهی‌شان را با استفاده از این ابزارها انعکاس دهند. (پیشین)

در خصوص تمرکز زدایی با تمرکز زدایی، به نهادهای محلی مثل انجمن‌ها و شوراهای و امثال آن، از سوی قانونگذار مرکزی اختیارات ویژه‌ای داده میشود تا اختیار تصمیم‌گیریهای اداری در محل داشته باشند و بتوانند خود یا به وسیله عوامل اجرایی خود، آن را اجرا نمایند (قاضی شریعت پناهی، ۱۴۰۰: ۸۵). عدم تراکم اداری در شیوه عدم تراکم اداری، مأموران مرکزی با کسب اختیارات ویژه‌ای از مرکز، با استفاده از امکانات حقوقی، مالی، تشکیلاتی و انسانی محل، تحت تعالیم و سیاستهای مرکز و با در نظر گرفتن مقتضیات محلی، ابتکار اتخاذ تصمیم را بر عهده دارند. اگر چه این روش می‌تواند به در نظر گرفتن مقتضیات محلی در تصمیم‌گیری کمک نماید ولی منجر به مشارکت مردم و شفافیت آنچنانکه مد نظر است نمی‌شود (هاشمی، ۱۳۹۱: ۲۸۶). عدم تمرکز با سبک کردن جریان تصمیم‌گیری، بالا بردن کارایی و تطابق با نیازهای محلی نقش مهمی ایفا می‌نماید. اعمال سیاست عدم تمرکز در سطوح مختلف تصمیم‌گیری ضرورتی است که بدون آن اداره امور با توجه به گستردگی واحدهای مختلف و پراکندگی جغرافیایی، امکان چندانی ندارد (فخیمی، ۱۳۹۲: ۲۷۳). سازمان بسیار رسمی سلسله‌مراتبی، یک دایره باطل بوجود می‌آورد که در آن تنها به خاطر مقررات، مقررات رعایت می‌شوند. چنین سازمانی نمی‌تواند

خود را با شرایط در حال تغییر محیط وفق داده و به عبارتی متأثر از نیازهای مردم باشد. در چنین حالتی هر نوع خلاقیت و نوآوری سرکوب میشود و برای کسانی که به ارزشهای فردی اهمیت می دهند، این میتواند مصیبت بار باشد. (هال، ۱۳۸۴: ۱۵۵)

۲- سازوکارهای ایجاد شفافیت در سازمان تعزیرات

در باب اهمیت شفافیت اقتصادی اسناد متعددی در مقیاس فراملی و ملی وجود دارد که در بعد فراملی می توان از کنوانسیون سازمان ملل متحد در رابطه با فساد (مریدا) ۲۰۰۳، طرح های بانک جهانی برای مبارزه با فساد، کنوانسیون شفافیت موریس ۲۰۱۴، (سیاست های تاب آوری اقتصادی) سازمان همکاری اقتصادی و توسعه ملل و شماری از توصیه های گروه ویژه مالی از این زمره هستند و در بعد داخلی؛ اصول ۴۹ و ۱۴۲ قانون اساسی، منشور حقوق شهروندی و قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات مصوب ۱۳۸۸ از مهمترین این اسناد می باشد. همه این اسناد بر شفافیت به عنوان عامل بازدارنده در تقابل با فساد تاکید دارند شفافیت به عنوان یکی از عناصر شکل گیری «حکمرانی خوب» است بر این اساس حکمرانی خوب اصطلاحی عام است که در ادبیات توسعه ی بین المللی و برای توصیف عملکرد نهاد های امور عمومی و مدیریت منابع عمومی مورد استفاده قرار می گیرد (محسنی، ۱۳۹۶: ۵۹۹)

در همین راستا سازمان تعزیرات حکومتی به عنوان یک مرجع شبه قضایی با عمری بیش از دو دهه و رسیدگی سالانه به صدها هزار پرونده یکی از تجربیات عمده در عرصه قضازدایی محسوب می شود. این سازمان متعاقب تصویب ماده واحده قانون اصلاح قانون تعزیرات حکومتی در سال ۱۳۷۳ ایجاد شد که شماری از اموری که سازمان تعزیرات حکومتی موظف به رسیدگی به آن در مقیاس خرد اقتصادی شده است، از جمله، رسیدگی به برخی تخلفات مربوط به قاچاق کالا و ارز، برخی تخلفات صنفی و اقتصادی از جمله عدم درج قیمت کالاها، احتکار و... واجد خصیصه ی عدم شفافیتی است که توسط برخی اشخاص حقیقی یا حقوقی در حوزه اقتصاد رخ می دهد.

با این توصیف در این قسمت به بررسی سازوکارهای ایجاد شفافیت در سازمان تعزیرات در تحقق شفافیت بعنوان یکی از مهمترین مؤلفه های ماهوی حکمرانی مطلوب خواهیم پرداخت. بدین منظور در دو بند به بررسی وضعیت چرخش آزاد اطلاعات و دولت الکترونیک در سازمان تعزیرات حکومتی می پردازیم و سازوکارهای مذکور را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهیم.

۳-۱- سازمان تعزیرات حکومتی و چرخش آزاد اطلاعات

پیش از این گفته شد که یکی از مولفه‌های بنیادی و اساسی در نظارت همگانی و نظارت رسانه‌ای بر نهادها و سازمان‌های دولتی و خصوصی وجود آزادی اطلاعات است که البته منظور از آزادی اطلاعات، همان «حق دسترسی افراد به اطلاعات موجود در دستگاه‌ها و موسسات عمومی و خصوصی» است. حق دسترسی به اطلاعات، ماحصل و از نتایج آزادی اطلاعات می‌باشد. منظور از حق دسترسی به اطلاعات، این است که هر کدام از اعضای اجتماع در هر زمانی، امکان درخواست دسترسی به اطلاعاتی را داشته باشد که در موسسات دولتی، عمومی و همچنین خصوصی نگهداری می‌شوند و اگر با این درخواست موافقت نشود الزاماً باسد مستند و مبتنی بر دلایل احصایی و معین باشد.

جهت نیل به اهداف شفاف‌سازی، راهکارهای اجرایی و عملی گوناگونی پیشنهاد شده است از جمله آنها «تضمین حق دسترسی به اطلاعات برای شهروندان» می‌باشد. طی چند دهه اخیر غالب کشورها رسماً حق دسترسی به اطلاعات را مورد پذیرش قرار داده‌اند. و حتی برخی کشورها نظیر آفریقای جنوبی این حق را در قانون اساسی خود مورد تصریح قرار داده‌اند. هرچند در کشورهای بسیاری از جمله ایران، نیز این مهم مورد تصریح قانونگذار قرار نگرفته است، اما بصورت تلویحی دانستن و آگاهی شهروندان در مقررات مختلف مورد اشاره قرار گرفته است. با وجود اینکه در اصل، فقط داده‌های اطلاعاتی مربوط به نهادهای دولتی و یا موسسات وابسته و مربوط به منافع عمومی باید در دسترس عموم قرار گیرد؛ لکن در موارد تداخل فعالیت بنگاه‌های خصوصی و دولتی، اصل بر تسری قوانین دسترسی به اطلاعات است. در موارد دیگری هم اساساً حق دسترسی به اطلاعات چنان بدیهی و محرز است که نیاز به تصویب قانون موضوعیت ندارد، از جمله مصادیق این مهم، اقدامات قوه مقننه است. در این خصوص برخی نویسندگان اعتقاد دارند که وضع قانون برای دسترسی به اطلاعات پارلمان، بی‌مورد است چرا که شفافیت به میزان کافی در ارتباط با فعالیت‌های آنها وجود دارد. (Roberts, 1999). با این حال هیچ کشوری حق دسترسی به اطلاعات را به طور مطلق در نظر نگرفته است و همیشه برخی استثنائات در این حوزه اعمال شده است. از جمله استثنائات مورد اشاره بحث منافع ملی و موضوعات امنیتی است که معمولاً حکومت‌ها از ارائه اطلاعات خودداری می‌کنند که البته این رویکرد نیز مورد انتقاد علمی اندیشمندان قرار گرفته و منتقدان بر این باورند که بایست مصادیق مذکور به طور روشن و بدون ابهام مشخص شوند تا سواستفاده‌ای از حقوق

شهروندان با این بهانه صورت نپذیرد. با این حال در خصوص سازمان تعزیرات حکومتی با توجه به شکل فعالیت و نحوه اقدام و شرح وظایف و اختیارات این سازمان به جز در فرایند رسیدگی‌های قضایی که در مرحله تعقیب و تحقیق برخی از اصول محرمانگی بایست رعایت شود؛ گردش آزاد اطلاعات را باید بخشی جدایی ناپذیر از این سازمان در نظر گرفت.

در همین راستا از تیرماه ۱۳۹۶ با هدف دسترسی آزاد تمامی شهروندان به اطلاعات مؤسسات عمومی و نیز آن دسته از مؤسسات خصوصی که به ارائه خدمات عمومی مشغول اند، سامانه «دبیرخانه کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات» شروع به فعالیت نموده است. (صادقی جقه، ۱۳۹۷: ۱۱) با توجه به این مهم بر اساس اطلاعات مندرج در این سامانه علیرغم اینکه برخی از سازمان‌ها و نهادها تاکنون به این سامانه نپیوسته‌اند، اما خوشبختانه سازمان تعزیرات حکومتی جزء سازمان‌هایی است که عضو این سامانه بوده و اطلاعات مربوط در این زمینه قابل دسترسی است.

جدول شماره ۱- وضعیت سازمان تعزیرات حکومتی در سامانه انتشار آزاد اطلاعات^۱

تعداد درخواست	تعداد پاسخ	تعداد شکایت	تعداد پاسخ به شکایت	میانگین پاسخگویی (روز)	درصد پاسخگویی	تاریخ اتصال به سامانه
۷۹	۷۸	۴	۲	۴۴	۹۶	۱۳۹۶/۰۶/۲۰

در صورتی که اطلاعات مندرج در این سامانه را بعنوان یکی از معیارهای بررسی وضعیت سازمان تعزیرات حکومتی در بحث چرخش آزاد اطلاعات قرار دهیم. وضعیت مطلوبی را با توجه به ۹۶٪ پاسخگویی درج شده در سامانه می‌توان در نظر گرفت. با این حال نگارنده قبل از مراجعه شخصی به برخی از شعب سازمان تعزیرات اطلاعات مندرج در سایت رسمی سازمان را نیز مورد بررسی قرار داده و وضعیت نسبتاً معمولی را در خصوص ارائه برخی اطلاعات مربوط به روند رسیدگی و فلوچارت رسیدگی عادی، تجدیدنظر و فوق العاده در این پایگاه اینترنتی موجود بود. بنابراین بررسی‌های صورت پذیرفته در خصوص چرخش آزاد اطلاعات در سازمان تعزیرات حکومتی گواه بر این ادعا است که،

۱- قابل دسترسی در: <https://iranfoia.ir/web/guest/orgbaseddocs> در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۲۰

چرخش آزاد اطلاعات در عمل و اجرا از سوی این سازمان را نه در حد عالی، اما قابل قبول ارزیابی نمود.

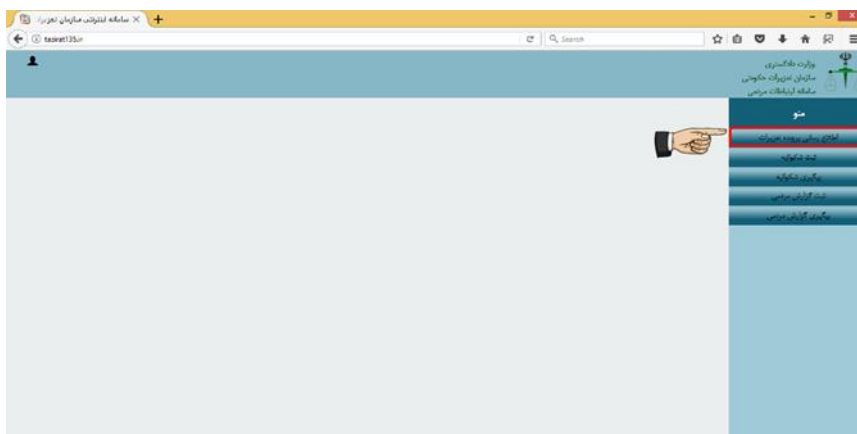
۲- دولت الکترونیک و سازمان تعزیرات حکومتی

در خصوص وضعیت سازمان تعزیرات حکومتی از جهت استقرار دولت الکترونیک باید ابتدا یادآور شد که مهمترین دستاورد استقرار دولت الکترونیک در ایجاد نظام اداری سالم، کاهش یا حذف ارتباطات مستقیم میان شهروندان و کارکنان است که خود از علل بروز تخلفات اداری به شمار میرود (فرهادی نژاد، ۱۳۹۶: ۸۱) دولت الکترونیک به مثابه یکی از ابزارهای اصلی ایجاد و بسط شفافیت در بخش دولتی، میتواند ابزاری مؤثر در امر کاهش فساد باشد. از جمله مزایای دولت الکترونیک در حوزه سیاسی شناخت بهتر اهداف خط‌مشی‌ها در سطح دولت، پاسخگویی عمومی بیشتر، ارائه اطلاعات دولتی جامع‌تر و برنامه‌ی و ریز ارائه خدمات یکپارچه است (معمارزاده طهران و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۷)

بررسی‌های انجام شده گویای این است که بصورت کلی سازمان تعزیرات حکومتی از منظر دولت الکترونیک هرچند با نقطه آرمانی فاصله دارد اما به هر حال قدم‌های مثبتی نیز در این راستا بر داشته شده است. این سازمان دارای یک پایگاه اینترنتی به آدرس <https://www.tazirat.gov.ir> است. که بخش‌های مختلفی از جمله نمودار سازمانی، آشنایی با سازمان، درباره سازمان، بانک قوانین، معاونین و مدیران و ارتباط با مدیریت سایت را دارا است.

مهم‌ترین بخشی که مرتبط با موضوع دولت الکترونیک است طرح شکایات مردمی در سامانه ای با عنوان ۱۳۵ است. بنا به اظهارات مسئولین وقت سازمان تعزیرات سامانه ۱۳۵ برای تسهیل دسترسی مردم به تعزیرات با هماهنگی وزارت ارتباطات، فناوری و اطلاعات راه اندازی شده است و این سامانه دادرسی از تاریخ ۱۵ دی ماه ۱۳۹۵ با هدف ارتقای رضایتمندی مردم، تحقق دادرسی الکترونیکی، کارآمدسازی دادرسی، تسهیل طرح شکایت مردمی، شفافیت در پاسخگویی، تسریع در رسیدگی و همچنین اجرای بند (ب) ماده ۱۸ آئین نامه سازمان تعزیرات حکومتی، راه اندازی شده است. برابر اطلاعات مندرج در نقشه سایت ثبت شکایات سازمان تعزیرات حکومتی از طریق تارنمای www.t135.ir، شماره تماس ۱۳۵ و سامانه پیامکی ۳۰۰۰۰۰۱۳۵ قابل انجام است. جهت ثبت شکایت در ابتدا به سامانه اینترنتی سازمان تعزیرات حکومتی به آدرس tazirat135.ir مراجعه و در ادامه از منوی سمت راست گزینه ثبت شکوائیه را می‌توان انتخاب نمود.

تصویر ۱- درگاه ثبت شکایت در سامانه ۱۳۵ سازمان تعزیرات

در مرحله اول (اطلاعات اولیه) ابتدا استان و شهری که تخلف آن در صورت گرفته است را انتخاب و در ادامه تیک گزینه مورد نظر را انتخاب و سپس توضیحاتی در مورد موضوع شکایت در قسمت شرح شکوائیه وارد می‌شود (تصویر ۲)

در مرحله دوم (مشخصات شاکی) لازم است تا اطلاعات فرد یا افراد شاکی را وارد کرده و با استفاده از گزینه اضافه کردن به لیست آن را ثبت نمایید. لازم به ذکر است که پر کردن اطلاعات جداگانه با رنگ قرمز مشخص شده است، الزامی است.

در مرحله سوم (مشخصات متهم) لازم است تا اطلاعات واحدهای واحدهای صنفی متخلف را وارد کرده و با استفاده از گزینه اضافه کردن به لیست آن را ثبت نمایید. این اطلاعات شامل نام و نشانی واحد صنفی (فروشگاه) می‌باشد.

در چهارمین مرحله (پیوست) می‌توانید تصویر هرگونه مدرک مبنی بر خرید از آن واحد صنفی اعم از فاکتور، برگه گارانتی و .. را بارگذاری و با استفاده از گزینه اضافه کردن به لیست، آن را ثبت نمایید. در مرحله آخر (خلاصه شکوائیه)، خلاصه‌ای از موضوع شکایت، شرح شکوائیه و اطلاعات شاکیان و متهمان نمایش داده می‌شود. در صورتی که شکوائیه مورد تأیید شما بود، لازم است تا تیک «خلاصه شکوائیه مورد تأیید من است» را فعال کرده و در نهایت گزینه پذیرش نهایی را انتخاب نمایید.

بر اساس ماده ۱۸ آیین نامه سازمان تعزیرات حکومتی: «شعب بدوی تعزیرات حکومتی در موارد ذیل شروع به رسیدگی می‌نمایند:

الف- گزارش مامورین سازمان بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات.

ب- گزارش سازمان بازرسی کل کشور و سایر مراجع قضائی و دولتی و انتظامی.

ج- شکایت اشخاص حقیقی و حقوقی.

د (الحاقی ۹/۱۱/۱۳۷۳)- اعلام اطلاعات، اخبار، گزارشهای مردمی و اشخاص.»

همچنین در تبصره این ماده آمده است که همزمان با شروع رسیدگی در شعب بدوی یک نسخه از گزارش پرونده به سازمان نظارت و بازرسی ارجاع می شود تا آن سازمان حداکثر ظرف مدت ۱۵ روز نظرات کارشناسی خود را برای ملاحظه در صدور رای به شعبه مربوطه ارائه دهد.

شهروندان در تماس با سامانه ۱۳۵ پس از ارتباط با اپراتور، می توانند به دو صورت، شکایت یا تخلف اعلام کنند. اگر شاکی خصوصی باشند و بخواهند از یک واحد صنفی شکایت کنند، پس از شرح شکایت به آنها شماره پیگیری داده می شود و برای بررسی موضوع، پرونده نیز تشکیل می شود اما در صورتی که بخواهند تخلفی را گزارش کنند، پیگیری به سازمان تعزیرات سپرده می شود و شهروند گزارشگر در جریان رسیدگی های بعدی قرار نمی گیرد.

باوجود گذشت پنج سال از راه اندازی آزمایشی سامانه ۱۳۵ اما اکنون مسئولان تعزیرات می گویند، راه اندازی ۱۳۵ در همه استان ها به امکانات نرم افزاری، سخت افزاری و نیروی انسانی زیادی نیاز دارد که هزینه بر است و قرار است این سامانه به طور متمرکز در تهران فعال باشد و زیرساخت های فنی مخابراتی برای برقراری ارتباط از سراسر کشور فراهم شود.

ضرورت و اهمیت راه اندازی سامانه ها برای تسهیل امور بر کسی پوشیده نیست اما گاهی ناکارآمدی سامانه ها یا فعالیت ناقص آنها نه تنها تسهیل گر نیست بلکه چوب لای چرخ فعالیت سازمان ها نیز می گذارد. از سویی دیگر، هماهنگی و هم افزایی میان دستگاه های نظارتی برای پاسخگویی بسیار مهم است و در این خصوص به راه اندازی سامانه ها و ارتباط میان سامانه های دستگاه های نظارتی با هدف تسهیل امور تاکید می شود زیرا ممکن است شکایتی در سامانه ۱۳۵ ثبت شود اما برای اثبات وقوع تخلف به نظر کارشناسان و بازرسان سازمان صنعت، معدن تجارت نیاز باشد

اینکه سامانه ۱۳۵ چرا تاکنون توسعه نیافته است و در این مدت با تعداد بسیار محدود اپراتور در حال خدمت رسانی است؛ جای سوال دارد و به نظر می رسد در شرایط کنونی بازار این سامانه می تواند به عنوان محملی برای بیان نارضایتی های مردم باشد و تعزیرات به

عنوان مرجع رسیدگی به شکایت از این ظرفیت بهره‌مند شود اما شاید موازی کاری با سامانه ۱۲۴ ایجاد کند که تعزیرات، کارکرد سامانه ۱۳۵ را به گونه ای تعریف کند تا تکمیل کننده فعالیت‌های سامانه وزات صنعت باشد و در آینده بدون هزینه و حضور فیزیکی درخواست‌ها و استعلام‌ها به صورت الکترونیکی انجام شود. این موضوعات به هر حال از جمله چالش‌هایی است که سازمان تعزیرات حکومتی در تحقق شفافیت با آن دست به گریبان است و در گفتار بعد به طور مفصل بدان پرداخته خواهد شد.

۴- چالش‌های تحقق شفافیت در سازمان تعزیرات

مهم‌ترین چالش‌هایی که در راستای تحقق شفافیت در سازمان تعزیرات می‌توان مطرح نمود در حوزه اشکالات و ایرادات وارد بر جایگاه ساختاری سازمان تعزیرات حکومتی و مسائل و چالش‌های تقنینی و فقدان آیین دادرسی ویژه رسیدگی در سازمان تعزیرات است که این موضوعات می‌تواند فرایند و سازوکارهای تحقق شفافیت در سازمان تعزیرات را با مشکل اساسی مواجه سازد از این رو در ادامه به بررسی و تحلیل این مهم خواهیم پرداخت.

۴-۱- اشکالات وارده بر جایگاه ساختاری سازمان تعزیرات حکومتی

امروزه مداخله دولت در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی امری ضروری است چرا که دولت به عنوان مظهر حاکمیت ملی باید عدالت اجتماعی را در تمامی عرصه‌ها ایجاد نموده و حافظ حقوق عمومی، منافع و مصالح همگانی باشد. بدیهی است محسوس و ملموس بودن حضور و نظارت دولت در عرصه‌های مختلف، سبب اعتماد مردم به نظام خواهد شد.

تشکیل نهادهایی چون سازمان تعزیرات حکومتی در درون قوه مجریه تجلی بارزی از این مسئولیت می‌باشد. در اجرای سیاست مذکور، لازم است دولت با اتخاذ تدابیری مناسب و با سرعت لازم ضمن نگرش به ملاحظات و سیاست‌های جاری عمومی بر اساس قوانین مدون، گام‌های مؤثری در جهت حمایت، مخصوصاً از قشر آسیب پذیر جامعه بردارد. اما آنچه در بدو امر به ذهن می‌رسد، این است که ایجاد تشکیلاتی مانند تعزیرات حکومتی در قوه مجریه با اصل تفکیک قوا و اصل وحدت و انحصار قضائی مغایرت دارد. ما در این قسمت برآنیم که در مرحله نخست، ایراد و اشکال فوق الذکر را که از ناحیه برخی از صاحب نظران در مسائل حقوقی بیان شده مطرح کرده و سپس با تحلیل منطقی و حقوقی، بدان پاسخ گوئیم.

برخی از صاحب نظران حقوق اساسی معتقدند اقتضای استقلال قوه قضائیه در این است که انجام وظایف قضائی در رسیدگی، اصدار حکم، رفع خصومات و حل و فصل دعاوی بایست منحصراً در اختیار این قوه باشد. سپردن امر قضا به سازمان‌های موازی به ویژه به سازمان‌های تحت نظر قوه مجریه به هر شکل و ترتیب، کلاً و جزئاً، خالی از توجیه قانونی و به دور از مصلحت جامعه است.

در کشور ما اعمال قوه قضائیه به وسیله دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه ی حدود بپردازد. (اصل شصت و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و همچنین مرجع رسمی تظلمات و شکایات، دادگستری است. تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آن‌ها منوط به حکم قانون است. (اصل یکصد و پنجاه و نهم قانون اساسی).

بدین ترتیب ایجاد و وجود تشکیلات موازی که به نحوی مباشرت در مراحل قضائی را کلاً و جزئاً بر عهده داشته باشد، برخلاف اصل تفکیک قوا (اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی) و به دور از منطق مکتوب و مقرر در نظام جمهوری اسلامی ایران می باشد. «سازمان قوه قضائیه با تمام مراتب و مندرجات لازمی که در آن برای اعمال قوه قضائیه تعبیه و تأمین شده، آن را به صورت نظامی منسجم، هماهنگ و تخصصی در آورده است که امر قضا به دور از هر گونه انحراف، شایسته و درخور آن سازمان باشد. بدیهی است که تشکیل سازمان‌ها و تشکیلات موازی با قوه قضائیه، با هر دلیل که ارائه شود، به خاطر فقدان و یا نقص مقدمات و موضوعات و اسلوب‌های لازم برای امر قضا نه تنها مفید نیست بلکه برای جامعه زیانبار است». بنابراین دخالت قوه مجریه در امر قضا و انجام دادرسی و حل و فصل دعاوی که وظیفه انحصاری قوه قضائیه است، با اصل تفکیک قوا مغایرت دارد. چرا که براساس اصل سی و ششم قانون اساسی: «حکم مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.» (هاشمی، ۱۳۹۱: ۳۸۴).

اصولی که ذکر شد، بر وحدت و انحصار قضائی دلالت دارند و رسیدگی به تظلمات و شکایات را صرفاً توسط مراجع رسمی دادگستری و دادگاه‌های قضائی پذیرفته‌اند و دخالت سایر سازمان‌ها، مؤسسات و نهادها را در این امور، مخالف صریح اصول مذکور می دانند. برای تشریح مبانی این انتقاد ابتدا باید مفهوم و محدوده اصل تفکیک قوا در حقوق اساسی را بیان کرده و به نظریه اندیشمندان در این باره اشاره نمائیم.

«در مورد تفکیک قوا میان علماء حقوق وحدت نظر وجود ندارد. برخی از اندیشمندان معتقدند منظور از تفکیک قوا نوعی توازن و تعادل بین قوای سه گانه است، هر کدام بتوانند بدون دخالت و خارج از نفوذ دیگری بر انجام وظایف و تحقق اهداف خود قادر گردد و به هیچ وجه معنای تفکیک قوا، انفصال و پراکندگی یا حفظ تساوی و تقارن مطلق نیست.» (عمید زنجانی، ۱۳۷۷: ۱۳۳) بنابراین باید مفهوم تفکیک قوا مورد بررسی قرار گیرد. و بدین ترتیب لازم است به تشریح تفکیک مطلق و نسبی قوا بپردازیم.

تفکیک مطلق قوا یعنی اینکه هر یک از سه قوه به طور مستقل و جدای از یکدیگر بوجود آمده و هیچ گونه ارتباط و وابستگی به یکدیگر ندارند. این تفکیک موجب پایداری سازمان‌های متعدد تخصصی حاکم می‌گردد که هر کدام به انجام وظیفه خاص خود مشغولند و هیچ یک از قوا، وظیفه دیگری را انجام نمی‌دهد. سنخیت قوای حاکم همچنین اقتضا می‌کند که هر یک از قوا بدون برتری و دخالت یکی در قلمرو اختیارات دیگری، کار خود را انجام دهد و هیچ یک از قوا، حق سؤال، استیضاح، عزل و انحلال یکدیگر را نداشته باشند. چنین استقلالی را اصطلاحاً تفکیک مطلق قوا می‌گویند.

مفهوم تفکیک نسبی قوا این است که قوای سه گانه ضمن این که در کار خود استقلال دارند و در امورات قوای دیگر دخالت نمی‌کنند، نوعی از همکاری و ارتباط موثر نیز بین آنها وجود دارد و در این سامانه، قوا از یکدیگر انفصال نداشته و اداره‌ی عموم، یکباره ولی با درجات مختلف ظهور می‌یابد. نظام انگلیس، فرانسه و بسیاری از کشورهای اروپایی دارای این نوع سیستم می‌باشد و تفکیک نسبی با همکاری قوا، در رژیم پارلمانی ظهور یافته است.

۴-۲- فقدان آیین دادرسی ویژه و ابهامات تقنینی

مبنای ورود سازمان تعزیرات حکومتی به حوزه و اختیارات محاکم اعم از عمومی و انقلاب اصل تقسیم کار بر مبنای تخصصی است که با توجه به وجود دانش و تسلط کافی (روسای شعب تعزیرات حکومتی همگی مسلط به دانش قضایی یعنی مدرک کارشناسی در رشته حقوق قضائی وفقه و مبانی حقوق هستند) بر امور موجب بهره‌وری بیشتر در کار می‌گردد. لکن برای انطباق اهداف سازمان مذکور با فرآیند کیفر زدایی، قضا زدایی ایرادات ذیل عرض اندام می‌کنند که باید مرتفع گردد:

عدم وجود آیین دادرسی ویژه تعزیرات حکومتی موجب بلاتکلیفی روسای شعب تعزیرات حکومتی در رسیدگی به پرونده‌ها گردیده به نحویکه روسای شعب در موارد

سکوت قانون تعزیرات به عمومات یعنی قانون آیین دادرسی کیفری استناد می‌کند. البته اخیراً" مقنن در تبصره یک ماده ۴۵ قانون جامع مبارزه با قاچاق کالا و ارز اشعار نموده که جهات تجدیدنظر خواهی در شعب تعزیرات حکومتی مطابق قانون آیین دادرسی کیفری است. همچنین مقنن در ماده ۴۶ قانون مرقوم چنین اشعار می‌دارد که: «در کلیه مواردی که سازمان تعزیرات حکومتی صالح به رسیدگی است شعب تعزیرات حکومتی همان اختیار مراجع قضائی در رسیدگی به پرونده های مزبور را دارند جز در مواردی که در این قانون به ضرورت اخذ دستور مقام قضائی تصریح شده است.» با این حال همچنان ابهامات و اشکالات قانونی بسیاری در خصوص صلاحیت های سازمان تعزیرات برای رسیدگی به جرم قاچاق مطرح است که از حوصله این رساله خارج است.

وجود مجازات های شدید مثل حبس و برکناری دائم از خدمت و انفصال از خدمات دولتی با اهداف کیفری که سازمان تعزیرات حکومتی تعقیب می نماید سازگاری ندارد. البته در خصوص موارد نقص فوق راه کارهای ذیل می تواند مورد عمل قرار گیرد. الف- تصویب آیین دادرسی ویژه تعزیرات حکومتی می تواند باعث رعایت حقوق متهمان بشود و سازمان تعزیرات حکومتی را در اهداف سیاست راهبردی خود که قضا زدایی و تسریع در رسیدگی می باشد یاری نماید. ب- حذف مجازاتهای شدید مثل حبس و برکناری دائم از خدمت و انفصال از خدمات دولتی از مجازاتهای سازمانهای تعزیرات حکومتی چراکه برکناری از خدمت دولت بنوعی مرگ مدنی و با اهداف کیفری که سازمان تعزیرات حکومتی تعقیب می نماید سازگاری ندارد. پ- نهادهایی که به نحوی با واحدهای صنفی مرتبط هستند مثل شرکت های آبفای شهری و روستایی، شرکت برق، گاز، مخابرات، امور اقتصادی و دارایی، امور مالیاتی، شهرداری و ادارات صنعت، معدن و تجارت از طرف مقنن ملزم به همکاری با سازمان تعزیرات حکومتی شوند تا زمانیکه محکومین به اختلالات سازمان مرقوم جهت واریز جریمه بی توجهی و بی اعتنائی نمایند به جای استفاده از مجازات های سالب ازادی نسبت به قطع خدمات آنها اقدام گردد. (صالحی، ۱۳۹۱: ۱۳۴)

مع الوصف می شود گفت: با در نظر گرفتن الزامات مدرن حکومت و کارکردهای جدید قوه مجریه، اصل تفکیک قوا صرفاً به عنوان اصل تعیین کننده چارچوب صلاحیت و نه به عنوان نافی صلاحیت دخالت قوا در کارکرد همدیگر اثرگذاری می کند. با این حال یکی از چالش های درون سازمانی برای نظارت تعزیراتی در جامعه ایجاد و ضرورت تصویب قانون نظام صنفی می باشد. همچنین یکی از اقدامات برون سازمانی که به عنوان

چالشی برای اعمال تعزیراتی به شمار می رود به موضوع ستادهای مبارزه با گران فروشی باز می گردد، به طوری که با توجه به ناموفق بودن قانون نظام صنفی در عملی به ناچار ستادهایی به نام ستادهای مبارزه با گران فروشی تشکیل شده ولیکن چون نخبه و خبیره در مسایل اقتصادی نبودند، بدون رعایت جهات فنی تصمیم گیری می نمودند. (ده‌باشی؛ سالارزایی، ۱۳۹۶: ۲)

برسی قوانین ناظر بر بازار و آئین رسیدگی به تخلفات مندرج در این قوانین اغلب ما را با ابهامات و نقائص گوناگونی مواجه کرده از آنجائیکه تعزیرات حکومتی فاقد آئین دادرسی است، ابهام در جایگاه صدور قرارهای تامین، حق جلب متهم و ... این شعب را در صدور حکم و اجراء آن دچار مشکل نموده است. همچنین کمبود منابع تحقیقی و کمکی برای صدور آراء قوی، موید این مطلب است که سازمان تعزیرات، سازمانی دانش محور نبوده و از سوی این مرجع حمایتی نسبت به محققین صورت نمیگیرد. در نهایت مشخص می گردد که تداخل صلاحیتها بین سازمان تعزیرات حکومتی و سایر مراجع قضایی و اداری نظیر دادگاههای عمومی و انقلاب، شوراهای حل اختلاف، هیات‌های بدوی نظام پزشکی و ... باعث سوء استفاده مجرمین اقتصادی و به نتیجه نرسیدن اقدامات معمول می گردند.

نتیجه گیری

در تحقیق حاضر تلاش شد تا وضعیت سازمان تعزیرات حکومتی از نظر تحقق شفافیت در نیل به حکمرانی مطلوب مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد. در این راستا ضمن بررسی مفهومی و مبنایی مسائل و موضوعات مربوطه این نتایج حاصل گردید که: صرفنظر از اینکه شفافیت را به عنوان یک ابزار و یابه عنوان یک هنجار در نظر بگیریم لوازم ایجاد شفافیت مشابه هستند. شفافیت در یک حکومت به صورت خودبخود به وجود نمی آید بلکه لازم است تا اقداماتی صورت پذیرد. از جمله این لوازم: چرخش آزاد اطلاعات، پذیرش و ترویج آزادی بیان، فعالیت رسانه های آزاد و مستقل، مشارکت مردم در اتخاذ تصمیمات و ... می باشند و در این مسیر می توان از روشها و ابزارهای مختلف دیگر نیز استفاده نمود که از مهمترین آنها بهره مندی از تکنولوژی و برقراری دولت الکترونیک است. با توجه به اینکه سازمان تعزیرات حکومتی خود یکی از مهم ترین سازمان های متولی با موضوع فساد است، ضرورت دارد تا با توجه به نقش اثرگذار شفافیت در راستای فسادستیزی این مهم بطور جدی در سازمان تعزیرات مورد توجه قرار گیرد چرا که ارتباط مستقیمی بین نبود

شفافیت و شدت فساد وجود دارد. با توجه به اینکه فساد، حاکمیت قانون و برابری در مواجهه با قانون را دچار خدشه می‌سازد و اقشار آسیب پذیر را از حقوق مسلم اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... خود محروم می‌سازد لذا شفافیت از طریق کمک به کاهش فساد، برقراری حاکمیت قانون را تسهیل و تسریع می‌نماید. البته باید در نظر داشت که حاکمیت قانون خود یکی از مولفه‌های حکمرانی خوب و لازمه یک سیستم دموکراتیک محسوب می‌شود. از طرفی دیگر شفافیت با کمک به کاهش فساد، برخورداری اقشار ضعیف از حقوق اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی را بهبود می‌بخشد. بررسی‌های صورت پذیرفته در خصوص ارزیابی وضعیت رعایت مولفه‌های شفافیت در سازمان تعزیرات حکومتی گویای این است که هر چند این سازمان با چالش‌های مختلفی نیز در این ارتباط روبرو است با این حال دو مولفه اصلی شفافیت یعنی چرخش آزاد اطلاعات و دولت الکترونیک در شرایط کنونی به طور نسبی و قابل قبول در این سازمان رعایت و اجرایی شده است. بر اساس اطلاعات مندرج در سامانه سازمان چرخش آزاد اطلاعات سازمان تعزیرات حکومتی جزء سازمان‌هایی است که عضو این سامانه بوده و اطلاعات مربوط در این زمینه قابل دسترسی است و عملکرد مطلوبی نیز در این راستا در این سامانه مندرج شده است. سازمان تعزیرات حکومتی در بحث دولت الکترونیک نیز از حدود ۵ سال گذشته با طراحی سامانه‌های مختلف وضعیت خود را بهبود بخشیده است.

با این حال وجود چالش‌های اساسی، می‌تواند تحقق شفافیت در این سازمان می‌تواند را با موانع و مشکلات مهمی مواجه سازد بررسی‌های صورت پذیرفته در این زمینه گویای این است که مهمترین چالش‌هایی که در راستای تحقق شفافیت در سازمان تعزیرات می‌توان مطرح نمود در حوزه اشکالات و ایرادات وارد بر جایگاه ساختاری سازمان تعزیرات حکومتی و مسائل و چالش‌های تقنینی و فقدان آیین دادرسی ویژه رسیدگی در سازمان تعزیرات است.

استناد به این مقاله: رضوی، عباس، عطریان، فرامرزی، روستایی حسین آبادی، یاسر. (۱۴۰۳). سازوکارهای تحقق مولفه شفافیت در سازمان تعزیرات در چارچوب حکمرانی خوب، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۸(۶۷)، ۳-۱۸.

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- اسفندیاری مهنی، رضا، ۱۳۹۳، صلاحیت سازمان تعزیرات حکومتی در رسیدگی به جرم قاچاق کالا و ارز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس.
- براتی، امیرنظام، ۱۳۹۸، حکمرانی خوب و مبارزه با مفاسد اقتصادی، تهران: مجمع علمی و فرهنگی مجد.
- دهباشی، محمودرضا؛ سالارزایی، امیرحمزه، ۱۳۹۶، چالش های پیش روی سازمان تعزیرات در نظارت های تعزیراتی، کنفرانس ملی پژوهش های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی.
- زارعی، محمدحسین، ۱۳۸۰، حاکمیت قانون در اندیشه های سیاسی و حقوقی، نامه مفید، سال هفتم، شماره ۲۶.
- صادقی جقه، سعید، ۱۳۹۷، شفافیت، نظارت و کارآمدی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ۲۱، شماره ۴.
- صالحی، غلامرضا، ۱۳۹۱، موارد و مبانی تداخل صلاحیت سازمان تعزیرات حکومتی با محاکم عمومی و انقلاب، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ضمیری، عبدالحسین؛ نصیری حامد، رضا، ۱۳۸۹، حکمرانی مطلوب و نقش شفافیت در تحقق آن، نشریه پژوهشنامه، شماره ۵۲.
- عمید زنجانی، عباسعلی، ۱۳۷۷، فقه سیاسی، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- فخیمی، فرزاد، ۱۳۹۲، سازمان و مدیریت: تئوری ها، وظایف و مسئولیت ها، تهران: انتشارات هستان.
- قاضی شریعت پناهی، ابوالفضل، ۱۴۰۰، بایسته های حقوق اساسی، تهران: نشر میزان.
- مرادی، ابراهیم؛ رهنما، علی؛ حیدریان، سمیرا، ۱۳۹۶، تأثیر شاخص های حکمرانی خوب بر کنترل فساد(مطالعه موردی: کشورهای خاورمیانه و جنوب شرق آسیا)، فصلنامه اقتصاد مقدماتی(بررسی اقتصادی سابق)، دوره ۱۴، شماره ۴.
- محسنی، فرید (۱۳۹۶) شفاف سازی اقتصادی، مقاله در دانشنامه ی علوم جنایی اقتصادی، به کوشش دکتر امیر حسن نیازپور، تهران: میزان.
- میدری، احمد؛ خیرخواهان، جعفر، ۱۳۸۳، حکمرانی خوب بنیان توسعه، تهران: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی.
- هاشمی، سیدمحمد، ۱۳۹۱، حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصول و مبانی کلی نظام، تهران: نشر میزان.
- هال، ریچارد، ۱۳۸۴، سازمان: ساختار، فرایندها و ره آوردها، ترجمه: سیدمحمد اعرابی، علی پارساییان، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- یزدانی زنونز، ۱۳۸۴، بررسی نقش شفافیت در تحقق حکمرانی مطلوب، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- Hans, Otto Sano, et al. (2002). *Human Rights and Good Governance*. Kluwer Law International.
- Mette, Kjaer & Klavs ,Kinnerup, 2002, "Good Governance:How Dose It Relate to Human
- Rights?", In, *Human Rights and Good Governance*.
- Roberts, Alasdair ,Access to government information: *An overview of issues*, the Carter Centre, Atlanta, May 1999.

References (In Persian)

- Amid Zanjani, Abbasali. (1998). *Political Jurisprudence*. Tehran: Amir Kabir Publishing.
- Barati, Amirrezam. (2019). *Good Governance and the Fight Against Economic Corruption*. Tehran: Majd Scientific and Cultural Assembly.
- Dehbashi, Mahmoudreza; Salarzai, Amirhamzeh. (2017). Challenges Facing the Ta'zirat Organization in Ta'zirat Supervision. *National Conference on New Research in Management, Economics, and Humanities*.
- Esfandiari Mahani, Reza. (2014). The Jurisdiction of the Governmental Ta'zirat Organization in Dealing with the Crime of Goods and Currency Smuggling. *Master's Thesis*, Islamic Azad University, Bandar Abbas Branch.
- Fakhimi, Farzad. (2013). *Organization and Management: Theories, Functions, and Responsibilities*. Tehran: Hostan Publications.
- Ghazi Shariat Panahi, Abolfazl. (2021). *Constitutional Law Essentials*. Tehran: Mizan Publishing.
- Hall, Richard. (2005). *Organization: Structures, Processes, and Outcomes*. Translated by Seyed Mohammad Erabi and Ali Parsaeian. Tehran: Cultural Research Office.
- Hans, Otto Sano, et al. (2002). *Human Rights and Good Governance*. Kluwer Law International.
- Hashemi, Seyed Mohammad. (2012). The Constitutional Law of the Islamic Republic of Iran: *Principles and General*

- Zarei, Mohammad Hossein. (2001). The Rule of Law in Political and Legal Thought. *Nameh Mofid*, Vol. 7, No. 26.
- Foundations of the System*. Tehran: Mizan Publishing.
- Mette, Kjaer & Klavs, Kinnerup. (2002). *Good Governance: How Does It Relate to Human Rights? In Human Rights and Good Governance*.
- Meydari, Ahmad; Kheirkhah, Jafar. (2004). *Good Governance, the Foundation of Development*. Tehran: Research Center of the Islamic Consultative Assembly.
- Mohseni, Farid. (2017). *Economic Transparency*. In *Encyclopedia of Economic Criminal Sciences*, edited by Dr. Amir Hassan Niazpour. Tehran: Mizan Publishing.
- Moradi, Ebrahim; Rahnama, Ali; Heydarian, Samira. (2017). The Impact of Good Governance Indicators on Controlling Corruption (Case Study: Middle Eastern and Southeast Asian Countries). *Quarterly Journal of Quantitative Economics (Formerly Economic Review)*, Vol. 14, No. 4.
- Roberts, Alasdair. (1999). Access to Government Information: An Overview of Issues. *The Carter Center*, Atlanta, May 1999.
- Sadeghi Jaqeh, Saeed. (2018). Transparency, Oversight, and Efficiency. *Strategic Studies Quarterly*, Vol. 21, No. 4.
- Salehi, Gholamreza. (2012). Cases and Foundations of Overlapping Jurisdiction between the Governmental Ta'zirat Organization and Public and Revolutionary Courts. *Master's Thesis*, Shiraz University.
- Yazdani Zanouz. (2005). *Examining the Role of Transparency in Achieving Good Governance*. Master's Thesis, Shahid Beheshti University.
- Zamiri, Abdolhossein; Nasiri Hamed, Reza. (2010). Good Governance and the Role of Transparency in Its Realization. *Research Journal*, No. 52.